

“Ağdam mənim üçün bütöv ailə tablosudur”

Ədalət Muradovun “Qarabağ şikəstəsi” nisgili, Güllüca həsrəti və ən böyük arzusu...

Ən böyük arzum anamı atamın yanında dəfn etməkdir

◆ Qarabağ söhbətləri

Kəndə yaxınlaşdıqca həyəcanı, ürək döyüntüləri də artırdı. Yolboyu bir dəqiqə belə gözünün çimərini almamış, səhəri dirliyə açmışdı. Görson aifəsi salamatdımı, başlarına bir iş gəlməyibmi, bəlkə...?

Bəlkələr, şübhələr, narahatlıq və qorxular az qalırdı beynini dəlib keçə...
Qarışıq hisslər burulğanında var-gəl edə-edə kəndin mərkəzinə çatanda diksindi. Bura həmin o yer idimi? Həmi bəs əvvəlki izdiham?! Axı bura hər zaman kənd əhli ilə dolu olardı - söhbət edən kim, çay içən, domino oynayan kim, alış-veriş edən kim...

İndi isə o səh-küydən əsər-əlamət qalmamışdı. Hər yan bomboş idi. Bu dəhşətli sükut insanın içini paramparça edirdi, həm də ürəkdir, vahiməyə salırdı. Səssizliyi yarib evlərinə doğru addımları qorxduğu mənərə ilə rastlaşdı. Həyətdə, evdə heç kim yox idi. Ailə üzvlərindən yalnız qardaşı kəndə qalmışdı. Qızğın döyüşlər gətirdiyi üçün anası, xanımlar və uşaqlar Göyçayda məktəbdə məskunlaşmış olmaları...

Vaxt itirmədən Göyçaya gəlir, məktəblərin birindən ailə üzvlərini tapır. Anasına illərin həsrətini kimi sarılıb, başına basır, solğun üzündən, yorğun, qəmli, yaş dolu gözlərindən, bəyaz saçlarından öpür...
Elə bu anda uzaqdan “Qarabağ şikəstəsi”nin sədaları ucalır...

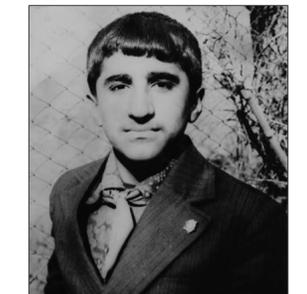
27 il boyunca vətən həsrətinin, yarığının tərənümünü olan “Qarabağ şikəstəsi” nə hər gün qulaq asır. Hər dəfə dinləyəndə də o anı xatırlayır, o səhni gözünün önündə canlandırır, bu hadisədə bir rəmzi mənə axtarır.
Nəhayət, 27 il sonra doğma ata-baba yurdu erməni işğalından qurtulanda o gün səslənən musiqinin mənasını anlayır...

Ana ilə balanın görüş məqamında əsədlən “Qarabağ şikəstəsi” əsində hər şeyin bitmədiyini, balanın ana vətəne yenidən qovuşacağına əks-sədası, ümid səsi imiş...

“Qarabağ söhbətləri”ndə bu dəfə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin rektoru, iqtisad elmləri doktoru, professor Ədalət Muradovla birlikdə Ağdamın Güllüca kəndində keçən uşaqlıq illərinə qayıtdıq, kövrək xatirələrə sığal çəkdik, qələbə sevincini bölüşdük...

Mənim üçün Ağdam atalı-analı günlərimdir

- Ağdam sizin üçün nədir? ” sualına cavab verməkdə çətinlik çəkərim. O hissələri sözlə ifadə etmək çox çətin, mümkün deyildir. Bu ələ bir duyğudur ki, ruhum danışırsa bilsəydi, izah edə bilərdi belkə...

Ağdamdan 15 yaşında çıxmağıma baxmayaraq, ruhum hələ də Ağdamdadır. Mənim üçün Ağdam atalı-analı günlərimdir. Mənim üçün Ağdam anamın şirinin, həzin laylasıdır. Bacılı-qardaşlı, valideynli böyük, bütöv bir ailə tablosudur mənim üçün Ağdam...

Ağdam deyəndə gözümün önündə kənddəki həyatım, uşaqlığım, ailəmlə bağlı xatirələrim, məktəb illərim canlanır. Biz məktəbdə gedən yolda sağında qəbiristanlıq vardı. Orda uyuyan atamın, babamın, nəmənin məzarları gözələrinin qarşısında durur...

Mənə, bütün insanlarda belədir - doğulduğu torpaq onun güc, enerjisi mənbəsidir. Ağdam mənə daha güclü olduğu vaxtları xatırladır...

1962-ci ildə Ağdam rayonunun Güllüca kəndində dünyaya gəlmişəm. 8-ci sinfə qədər Güllüca kənd orta məktəbində oxumuşam. Ailədə 12 uşaq idik - 8 qardaş, 4 bacı. Mən onuncu uşağam. Məndən sonra bir qardaşım və bir bacım olub. Atamı çox az görmüşəm, o qədər də xatırlamıram. Böyük Vətən müharibəsində yaralanmış, bədənində qol-

pə qalmışdı. O qələpə qanına zəhərlənə verməmişdi.

4 yaşım olanda atam dünyasını dəyişdi. Onda qardaşımın 2 yaşı vardı. Anam isə sonbeşik bacımın hamilə idi. 1966-cı ilin noyabrında atam rəhmətə getdi, martda bacım dünyaya gəldi. Adını Hicran qoydular. Bizə anamız və ikinci qardaşımız Zakir atalıq etdi. Anamın eməyi və Zakirin zəhməti hesabına biz atasızlığın hiss etməmişik. Zakirin onda 16 yaşı vardı, hələ məktəbi bitirməmişdi. Böyük qardaşım Bakıda institutda oxuyurdu. Çox çətin zamanlar idi. Amma könlümüz zəngin, özümüz məhraban olmuşuq, hamımız bir-birimizi çox istəmişik, anamız isə özümüzə də çox sevmişik.

Anam mağazada işləyirdi, atamın işini davam etdirirdi. Çox yorulurdu. Biz də çalışırıq ev işlərində ona əl tutuq. Ailədə oğlan və ya qız olaraq iş bölgüsü olmazdı. Lazım gələndə oğlanlar da evi təmizləyirdi, süpürürdü. Suyu kəndimizin içindən axan çaydan, ya da ərteziyandan götürürdük. Yeganə ailə idik ki, bizdə bu işi oğlanlar edirdi.

Bugünkü kimi yadımdadır, böyük bacım Bakıda universitetdə oxuyurdu deyə hərdən qardaşlarımız da yemək bişirirdi. Anam işdən gələndə ona çay verirdilər. Həqiqi mənada sırf Azərbaycan ailəsinə məxsus dəyərləri özündə ehtiva edən ailə olmuşuq. Bütün bu münasibətlərə görə anamın ruhu qarşısında baş əyirəm...

Atasız olduğumu qəbul etdirdim, ancaq yetim olduğumu yox...

- Təbii ki, hamımız anamın bişirdiyi yeməkləri ləzzətlə, iştahla yeyirdik. Onun əlindən çıxan bütün yeməklər dadlı olurdu. Mənim üçün dünyanın ən dadlı taamı anamın bişirdiyi xörəklər idi. Bizim ailəmə xəngəl xoşlayırdı. Anamın bişirdiyi xəngəlin dadını heç nə verməz...

Üzüm yarpağından yalançı dolma bişirirdi. İçində et olmazdı, daha çox düyü və güyüti qatırdı. O dad hələ də damagımdadır... Kartof supu bişirirdi. O qorbanı başqa heç yerdə yeməmişəm. Yalnız kartof və su ilə bişirirdi, amma çığırtma dadı verirdi... Yəqin bütün kişilər ailə qurduqları ilk dövərlərdə xanımların bişirdiyi yeməkləri ana yeməyi ilə müqayisə edib qiymət verirlər. “Yaxşıdır”, “pis deyil” o deməkdir ki, yeməyin dadı ana yeməyinə bənzəyir, ya yox.

Biz o biri kənd uşaqları kimi deyildik. Yəqin bu, atasızlıqdan irəli gəlirdi. Məsələn, kəndin ortasına, küçəyə çıxmaq demək olar qadağan idi. Anamın işlədiyi mağazaya getmək üçün kəndin mərkəzindən keçməliydim. Kəndin kişiləri axaşamlar orda yığılıb söhbət edərdilər. Həmişə ordan keçib anamın mağazasına gedəndə fikirləşirdim ki, kaş mən də bir gün gəlib kişilərlə burada durardım.

Sonra böyüdüm, Bakıda, ya Kiyevdə kəndə gələndə o hissə hələ də içimdə qalmışdı. Amma o zaman da bu istəyi həyata keçirə bilmədim, kompleks yarandı. Bir də çox istəyirdim çayxanada oturmaq. Amma mənə o icazə verilməmişdi. İndi də etiraf edirəm ki, illər boyu çayxanada oturmamışam...

Anamın ailə təhsili yox idi, amma çox mütaliə edirdi. Yadımdadır, biz uşaq olanda yeməkdən sonra anam hökmətin kitab oxuyardı, bizə də məsləhət görürdü. Kənddə böyük kitabxanamız vardı.

Biz də o kitabları oxuyaraq dünyagörüşümüzü, biliyimizi artırırıq.

Məktəbimizlə bağlı xoş xatirələrim çoxdur. Amma ələ xatirələr var ki, mənə indi də ağırdır. İnanın, indi də xatırlayanda çox pis oluram. Sinfimizdə bir qız mənə yetim demişdi. Bu söz mənə mənəvi zərbə vurmuşdu sanki... Atasız olduğumu qəbul etdirdim, ancaq yetim olduğumu yox...

Dəcəl uşaq deyildim. Dərslərimi yaxşı oxuyurdum. Şərəf lövhəsində asılan şəklim indi də qalır. Bütün müəllimlərimi bu yaşma qədər xatırlayıram. Bir riyaziyyat müəllimim vardı. Onu dəhşət çox istəyirdim. Başqa kəndə əre gedirdi. Məktəbdən ayrılmaq ərəfəsi idi. Anamdan xahiş etdim ki, ona bir hədiyyə alsın. İndiyə kimi yadımdadır, qutuda 6 ədəd arımdı stəkan almışdı. Getdim evlərinə, hədiyyəmi verdim, vidalaşdım, ikimiz də ağladıq...

Həmişə məktəbə gedəndə anam mənə yola salırdı. Bu gün də o səhne gözümün önündədir. Bir gün çörək bişirmək üçün tənədirə ot qoymuşdu. Mən məktəbə yola salanda dedi ki, müəllimin ağzına bax. Mən də bütün baxışlarımı müəllimin ağzına yönəldirdim. Anamın sözünü yerə salmaq üçün bütün dərs boyu gözümü müəllimin ağzından çəkirdim. Sonradan anladım ki, bu, “müəllimə diqqətlə qulaq as” mənasını verirmiş.

Məktəbdə oxuyanda gülləyə məşğul olurdu. 7-8-ci siniflərdə oxuyanda Ağdam şəhər mərkəzində keçirilən yarışlarda iştirak edirdim. Məktəbdə məşqlər zamanı yaşca xeyli böyük olan bir şəxs mənimlə gülləşirdi. Elə taktika seçirdi ki, mənə tamamilə gücdən salır, sonra məğlub edirdi. Bir dəfə böyük qardaşım gəlib bizim döyüşü izlədi. Dedi, döşəyin üstündə çox ora-bura qaçma, səni bilərəkdən yorur. Ondan sonra taktikanı dəyişdim...

Anam o gerçəyi heç vaxt bilmədi

- 8-ci sinfi ələ qiymətlərlə bitirəndən sonra imtahan verib Bakıda kimya-biologiya təmayüllü liseyə daxil oldum. Halbuki hüquqşünas olmaq istəyirdim. O vaxtlar noyabr ayına qədər kənddə dərslər demək olar ki, keçirilmirdi. Əvvəlcə üzüm, sonra pambıq yığılmağa aparırdılar. Bakı məktəblərində isə bu problem yox idi. Ona görə Bakıda oxumaq qərarına gəldim. Mən oxuduğum məktəbdən o liseyə qəbul olunanlar vardı, çox tərifləyirdilər. Bu səbəbdən mən də oranı seçdim.

Üzüm yarpağından yalançı dolma bişirirdi. İçində et olmazdı, daha çox düyü və güyüti qatırdı. O dad hələ də damagımdadır... Kartof supu bişirirdi. O qorbanı başqa heç yerdə yeməmişəm. Yalnız kartof və su ilə bişirirdi, amma çığırtma dadı verirdi... Yəqin bütün kişilər ailə qurduqları ilk dövərlərdə xanımların bişirdiyi yeməkləri ana yeməyi ilə müqayisə edib qiymət verirlər. “Yaxşıdır”, “pis deyil” o deməkdir ki, yeməyin dadı ana yeməyinə bənzəyir, ya yox.

Bütün Qarabağ əhli mənəvi iztirab çəkirdi. Doğulduğu yerdən, evdən qaçan böyük əzabdır. Köçkün, ancaq ifadəsinin özü də ağır ifadədir. Adamı çox üzür. Allah heç birimizə bir daha göstərməsin. Onu yaşayamayan insan heç zaman belə düşməz. Köçkünlük mənəvi zərbədir, əzginlikdir. O əzaba qaçqınlar illərlə

Məktəbin yataqxanasında qalırdım. Kəndə yalnız tətildən-tətilə gedirdim. Çox darıxırdım evimə üçün. Rayon uşaqlarının çoxu darıxdığı üçün dözə bilməyib qaçırdı. O vaxt bir qardaşım Sumqayıtda, biri də Bakıda yaşayıb işləyirdi. Hər şənəbə gəlirdilər yanıma. Hər dəfə onlar yanıma gələndə, gedəndə də ağlayırdım. Amma bilirdim ki, geriyyə qayıtmaq olmaz, təhsilimi başa vurmalıyam.

Ailəmizin ən çox sevdiyi tort “Nağıl” tortu idi. Vəğzaldə satılırdı. Həmişə kənddə gedəndə 5-6 “Nağıl” tortu alıb aparırdım. Planlaşdırırdım ki, hərsini bir qardaş-bacım ilə aparardım... Bugünə qədər ən sevdiyim tortdu. Hələ də o tortu qarşı nostalji hisslər keçirirəm...

Orta məktəbi bitirəndən sonra instituta daxil ola bilmədim. 3 il Hüquq fakültəsinə imtahan verdim, hər dəfə də bir balım çatmadığı üçün müsabiqədən keçə bilmirdim. 2 il Sibirə hərbi xidmət keçdim. Bakıda Toxuculuq kombinatında çilingər işləyə-ışləyə imtahana hazırlaşdım. 1985-ci ildə Kiyev Dövlət Universitetinin İqtisadiyyat fakültəsinə daxil oldum. Oranı da fərqlənə diplomu ilə başa vurdum. Həmin universitetdə namizədlik, doktorluq işi müdafiə etdim.

Kiyevdə oxuyanda yol pulum olmadığı üçün 2 il kəndə gələ bilməmişdim. Amma bunu evdə heç kimə deməmişdim. Məktubda yalandan yazırdım ki, istirahətə getmişəm. Axıra qədər də anam bunun gerçək səbəbini bilmədi. Dəmiryol stansiyası kənddən 7-8 kilometr aralı yerləşirdi. Məni vəğzala qarşıdam öz maşını ilə aparırdı. Qatarla Bakıya, ordan da Kiyevə gedirdim.

Hər dəfə evdən çıxanda anam mənə pul verirdi. Mən də o pulun yarısını çoxunu aparıb yastığın altına qoyurdum. Və darvazadan çıxanda namalə görüdəndə deyirdim yastığın altına baxarsan. Qiymirdim anama...
Sonra mənə məktub göndərirdi, ürəkdağlayan sözlər yazırdı... Amma eyni səhne həmişə təkrarlınırdı...

Biz də o kitabları oxuyaraq dünyagörüşümüzü, biliyimizi artırırıq.

Görüş anımızda “Qarabağ şikəstəsi”nin səslənməsi rəmzi mənə daşıyırdı

- Sonuncu dəfə Ağdamda kəndimiz işğal olunmadan 15 gün öncə olmuşam. O vaxt Kiyevdə yaşayırdım. Kənddə qızğın döyüşlərin gəldiyini eşidəndə dərhal Bakıya döndüm. Ordan da tələsik sözümlü yerə salmaq üçün bütün dərs boyu gözümü müəllimin ağzından çəkirdim. Sonradan anladım ki, bu, “müəllimə diqqətlə qulaq as” mənasını verirmiş.

Məktəbdə oxuyanda gülləyə məşğul olurdu. 7-8-ci siniflərdə oxuyanda Ağdam şəhər mərkəzində keçirilən yarışlarda iştirak edirdim. Məktəbdə məşqlər zamanı yaşca xeyli böyük olan bir şəxs mənimlə gülləşirdi. Elə taktika seçirdi ki, mənə tamamilə gücdən salır, sonra məğlub edirdi. Bir dəfə böyük qardaşım gəlib bizim döyüşü izlədi. Dedi, döşəyin üstündə çox ora-bura qaçma, səni bilərəkdən yorur. Ondan sonra taktikanı dəyişdim...

Həyatımıza girdim, evə qalxdım. Gördüm evdə mənəndən 2 yaş böyük qardaşımın başqa heç kim yoxdu. Qardaşım dedi ki, vəziyyət pisləşdiyindən anamı, arvad-uşaqları kənddən çıxarıb Göyçayda məktəbdə yerləşdiriblər.

Vaxt itirmədən Göyçaya yola düşdüm, ailə üzvlərimizi tapdım. Anamla görüşüb uzaqda “Qarabağ şikəstəsi”nin sədaları gəldi... Qəribə təsadüf oldu. Eşidəndə ikimiz də kövrəldik. Görürük, bizim görüş anımızda “Qarabağ şikəstəsi”nin səslənməsinin nəse rəmzi mənası varmış...

Ermənilər kəndi tam işğal edəndə qardaşım da çıxıb gəldi. Anam kənddəki evdən heç nə çıxarmamışdı. Çünki vəziyyətin o dərəcədə faciəli olacağına düşünmürdük. Həmi fikirləşirdi ki, müvəqqəti, tezliklə yenidən öz evimə qayıdacağıq. Lakin sən saydığını say, gör fələk nə sayır...

27 il vətən həsrəti çəkdi. Çox çətin günlərimiz oldu. Ailəmə pərəm-pərəm düşdü. Bir hissəsi Bərdədə, Mingəçevirdə, bir hissəsi qaçqın həyətlərində məskunlaşdı.

Sonradan anamı qardaşımın ailəsi ilə birlikdə Bakıya köçürdük. Çalşdıq daim qulluğunda duruq. Amma anam son gününə qədər Bakıya uyğunlaşa bilmədi. Heç cür...

Bütün fikri, xeyali, düşüncəsi, sözsöhbəti doğma el-obayla, torpaqla bağlıydı. Gözü, könlü kənddə qalmışdı. Bir də anam ən çox atam haqqında danışırdı. Dünyasını dəyişənə qədər atam barədə ideal kişi, həyat yoldaşı kimi söz açırdı. Atamın adını deyə-deyə də bu dünyayla vidalaşdı...

Köçkünlük mənəvi zərbədir

- Dövlətimizin dəstəyi ilə zamanla bütün məcburi köçkünlər kimi, bizim ailə üzvlərimizin də sosial problemləri həllini tapdı. Lakin mən maddi, məişət çətinliyini qoyuram bir kənara... Məcburi köçkünlərin ən böyük dərdi, əzabı torpaqlarının olmaması idi.

Bütün Qarabağ əhli mənəvi iztirab çəkirdi. Doğulduğu yerdən, evdən qaçan böyük əzabdır. Köçkün, ancaq ifadəsinin özü də ağır ifadədir. Adamı çox üzür. Allah heç birimizə bir daha göstərməsin. Onu yaşayamayan insan heç zaman belə düşməz. Köçkünlük mənəvi zərbədir, əzginlikdir. O əzaba qaçqınlar illərlə

qatlaşdılar. Amma ölkəyə, dövlət başçılara sadıqlığı itirmədilər. Doğma el-obalarına, dədə-baba yurdlarına qayıdacaqlarına hər zaman inandılar.

Və nəhayət, 30 ildən sonra bu inam doğruldu. Əzəli, əbədi torpağımız olan Qarabağ işğaldan azad edildi. Qarabağ sakinlərinin hamısı sevincini bölüşərkən belə bir cümlə işlədilər - biz daha məcburi köçkün deyilik...

Bu, elə-belə, söz xatirinə deyilmiş söz deyil. Qaçqın, köçkün ifadəsinin ağırlığını göstərən yənaşmadır. Hər kəs də istisnasız deyir ki, gedən kimi torpağı öpəcəm. Həmi o torpağı ilk dəfə ayaq basanda diz çökəcək, öpəcək. Bu həm də torpağa bir təşəkkürdür. Ona görə ki, düşmənləri axıra qədər qəbul etmədi. Qarabağ bizə göstərdiyi sevgini, gözəlliyi, bərəketi ermənilərə göstərmədi.

Biz orda yaşadığımız zaman torpağı sulamasaydıq belə bugünkü günə düşməzd, inanın. Çünki o torpaq bizimdir, bizik onun əsl sahibi. Torpaq da hiss edirdi ki, üzərində gəzən yaddır. Torpaq özü də bizi öz əziyyəti çəkirdi. Ali Baş Komandanın sərkərdəliyi ilə müzəffər Ordumuz işğal altında qalan ərazilərimizi azad etməklə yanaşı, torpaqlarımızı da yadların tapdığından xilas etdi. Elə bilirdim, müqəddəs torpaq erməni mürdələrindən xilas olduğu üçün çox sevirdim. Sanki torpağın sevinc səsinə, güllünü eşidirdim. İnşallah, qısa bir vaxtda bütün Qarabağda Azərbaycan bayrağı dalğalanaçaq.

Tezliklə bütün məcburi köçkünlər öz doğma elinə qayıdacaq. Oralar yenidən cənnətə çevriləcək. Biz də Qarabağın inkişafı üçün əlimizdən gələni hər şeyi edəcəyik. Bu, bizim tək qarabağlı kimi yox, vətəndaş kimi də borcumuzdur.

Çox istəyirdim Qarabağda dünya səviyyəli, yeni model universitet qurulsun

- Universitet rektoru olaraq vətən qarşısında borcum nədir? Gənclərə ilk olaraq vətən sevgisini, vətəndaş dəyərlərini aşılamaqdır. Bunu kitabdan öyrənmək mümkün deyil. Sən gərək birinci növbədə özü vətəndaş nümunəsi olan və göstərəsən. Şübhəsiz ki, tələbələrimize bunu aşılamağa çalışırıq. Eyni zamanda müasir bilikləri və bacarıqları öyrətmək lazımdır.

Rektor təyin olunan ordu ilə sıx əlaqələr qurmuşuq. Müəllim və tələbələr birlikdə dəfələrlə cəbhə bölgəsində olmuşuq. 3 il əvvəl Aprel döyüşləri ilə bağlı möhtəşəm tədbir keçirdik. Lələtəpə yüksəkliyi azad olunduanda, Cəvnaq Mərcanlı kəndi yenidən qurulan son həmin yüksəkliyə general Mais Bərxudarovun müşayiəti ilə gəlmişəm. Həmin qrupun tərkibində Lələtəpə döyüşlərində iştirak edən bir tələbəmiz də vardı.

Vətən müharibəməz başlayan sonradan da ordumuzun yanında olmağa, dəstək verməyə çalışmışıq. Universitetdə beynəlxalq tədbirlər keçirmişik. Azərbaycan və Ermənistan iqtisadiyyatının müqayisəsinə həsr olunan 5 seminarımız olub. Orda bir daha sübut etmişik ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı Ermənistan iqtisadiyyatı ilə müqayisə edilə bilməyəcək dərəcədə güclüdür. Sübut etmişik ki, iqtisadi baxımdan da Ermənistan qızıl müharibə apara bilməz, sərvətləri qısa vaxt ərzində tükenəcək. Faktlar da onu göstərir ki, heqiqət Ermənistanın iqtisadi resursları artıq tükenib. Birmənalı olaraq bu savaştan məğlub çıxıb.

Növbəti beynəlxalq silsilə müzakirələrimiz “Vətən müharibəsinin əhəlinin həyat məmnuniyyətinə gözənilən təsirləri” mövzusunda keçirildi. Orda da hər kəsin gəldiyi ortaq qənaət bu oldu ki, Vətən müharibəsi birmənalı olaraq əhəlinin məmnunluğunu artırdı, milli məlik şüurunun ən yüksək səviyyəyə yüksəldi. Bu cür tədbirlər davam edəcək.

Elm adamları olaraq bizdən asılı olan nə varsa, etməyə çalışırıq. Keçən il işğal nəticəsində Qarabağda dəymiş zərərin qiymətləndirilməsinə dair metodologiya çap etdirmişdik. Orda ekoloji, sosial, iqtisadi və digər sahələrdə Ermənistanın törətdiyi bütün zərərlərin qiymətləndirilməsi üçün yənaşmalar elmi əsaslarla öz əksini tapıb. Şübhəsiz, işğaldan azad olunan ərazilərimizin bərəpəsi ilə bağlı da böyük işlərimiz olacaq. Yaxşı planlarımız var. Ancaq mən çox istəyirdim Qarabağda müasir tələblərə cavab verən, XXI əsr təhsilində özü-özünü təhsil etmiş yeni trendlərin tətbiqi ilə dünyəvi səviyyəli, yeni model universitet qurulsun...

- O ki qaldı mənim öz şəxsi arzularım... Deyim ki, Qarabağın azad olunacağına inanmırdım, xeyr, hər zaman sıdqi-ürəkəndə inanmışam. Bu inamla, ümidlə yaşamışam. Ali Baş Komandan xalqımızın, ölkəmizin həyatında yeni bir tarix yazdı. Torpaqlarımız azad olunduqca, qələbə xəbərləri gəldikcə hər bir azərbaycanlı eyni hissələri keçirdi, əlləri əsdi, dodaqları titrədi, gözləri yaşardı, ürəyi döyündü...

Biz 30 ildə bu Qələbə gününü gözləyirdik. Bu günün həsrətilə nə qədər yarınlarmız, doğmalarımız dünyada köçdü. Təəssüf ki, onlar bu xoş günləri görə bilmədi. Amma hər birinin ruhu şadıddır artıq...

Anam 3 il bundan öncə dünyasını dəyişdi. Bərdədə dəfn etdik. Özü istəmişdi orda torpağa tapşırıq ki, atamıza yaxın olsun...

Çox maraqlıdır ki, indiyə qədər kəndimizi bir dəfə də olsun yuxuda görməmişəm. 3 ildə anam yoxdu bu dünyada. O da heç yuxuma girməyib. Halbuki o qədər istəyirdim yuxuma gəlsin, mənə nəse desin. Anam özü yuxuda kəndimizi tez-tez görürdü, durub ağlayırdı. Çox darıxdı... Ürəyi, ruhu, atamın məzarı... orda qalmışdı. Kənddən heç bir əşya çıxarmamışdılar ki, heç olmasa onu yadigar kimi saxlasınlar.

Son dövrlər anam şeirlər yazırdı. Həmin şeirləri hər oğlu və qızı üçün ayrı-ayrı qalın dəftərə öz əli ilə yazıb verirdi. Etiraf edirəm ki, o şeirləri hələ də oxumamışam. Üç ildir cəsarətim toplaıy bunu edə bilməmişəm. Billirəm ki, orda kövrək şeirlər çoxdur...

Bir də anam palaz, xalça toxuyardı. Bütün uşaqlarına palaz toxuyub vermişdi. Mənə hədiyyə etdiyi xurcun və palaz bu gün də evimdədir, mənim üçün ən dəyərlı əşyadır. Mən o palazın üzərinə ayağımı qoyanda tamamilə başqa hisslər keçirirəm. Elə bilirdim anam oturmaq yanında, nəse danışırdı.

Əslində isə anam çox danışan olmayıb. Birçə atam haqqında söz açılanda susurdu... Elə onu deyirdi ki, torpağımız işğaldan azad olunduanda mənə atamın yanında dəfn edərsiniz. Bu, onun son arzusu, vəsiyyəti idi. Mənim də oğul kimi ən böyük arzum 27 il sonra atamın məzarını ziyarət etmək və anamı atamın yanında dəfn etməkdir. Çox şükür, tezliklə anamın arzusunun, vəsiyyətini gerçəkləşdirəcəm...

Ancaq kəndimizə ilk dəfə ayaq basanda nə edəcəm, necə davranacağam təsəvvür edə bilmirəm. Hər zaman xəyal qururdu ki, doğma elimizə-obamıza qayıdanda anama necə bir səhne qurum? Çünki deyirdim mən kəndə ayaqyalın, sürünə-sürünə gedəcəm. Heyf, o günləri görmək qisməti olmadı.

Amma yəndə onun ruhu qarşısında övlad borcumu yerinə yetirmək üçün o səhne üzərində düşünürəm. Bilmirəm ilk dəfə həyatımıza necə gedim, evimizə necə daxil olum...

Çətindir...

Amma bildiyi bir şey var Ədalət Muradovun...

Uşaqlığının, həyatının ən unudulmaz illərinin keçdiyi, xatirələrlə dolu ata ocağını yənadən quracaq... Həyətlərini yenidən abad edəcək, gül-çiçək, ağac əkecek... O ev əvəllər olduğu kimi, yəndə də uşaqlarla qaynayıb-qarısaçaq... Şən, məhrəban danışıqlar, güllüş səsləri evdən həyəte yayılacaq... Ata-anası, ailə üzvlərinin bir neçəsi orda olmasada, ruhları o evdə, o həyətdə, o kənddə şad dolacaq...

Özü isə anasının hədiyyə etdiyi palazı həyətdə otun üstünə serib oturacaq...

Qədimi xurcunun içindən anasının öz əli ilə yazdığı şeirlər dəftərini çıxarıb, nəhayət, oxumağa başlayacaq...

Uzaqdan isə “Qarabağ şikəstəsi”nin sədaları ucalacaq...

İllər öncə ana ilə balanın görüşünə anında ucaldığı kimi...

Xeyalə MURADLI, “Azərbaycan”